

ВІДГУК

офіційного опонента,

доктора філософських наук, професора,
професора кафедри соціально-гуманітарних наук Харківського національного
університету міського господарства ім. О.М.Бекетова

Фесенко Галини Григорівни

на дисертаційну роботу **Чжан Хунвей (Zhang Hongwei)**

«Образ природи в китайській філософії у формуванні сучасної
екологічної парадигми в дослідженнях українських та світових синологів»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю В
10 – Філософіягалузі знань В – Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Актуальність теми дисертації

Дисертація здобувача наукового ступеня доктора філософії Чжана Хунвея (Zhang Hongwei), висвітленню образу природи в синологічній думці, відповідає сучасним тенденціям філософських досліджень, орієнтованих на етичну рефлексію екологічного знання. Актуальність теми дисертаційного дослідження посилюється її метарівнем аналізу: об'єктом дослідження є не лише китайська філософія як така, а її інтерпретація в працях українських та зарубіжних синологів. Такий підхід дозволяє простежити еволюцію осмислення образу природи в китайській думці; виявити методологічні відмінності між західними, українськими та китайськими дослідницькими традиціями; окреслити внесок синології у формування сучасного екологічного дискурсу. Окрім того, тема набуває особливої ваги контексті української гуманітаристики, де дослідження китайської філософії та її екологічного потенціалу залишаються фрагментарними. Аналіз праць українських синологів у зіставленні зі світовими дослідженнями сприяє інтеграції української науки у глобальний академічний дискурс.

Отже, заявлена Чжан Хунвеєм тема є перспективною для філософського дослідження та містить потенціал для вагомого внеску у розвиток сучасної екологічної філософії й синології.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами

Дисертаційна робота виконувалась відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» в рамках науково-дослідної роботи «Філософський аналіз людини, природи, сучасного суспільства» № ДР 0122U001562.

Наукова новизна положень дисертаційної роботи

Наукова новизна результатів, отриманих у дисертаційній роботі, загалом сформульована коректно та відповідає змісту роботи. Сформульована здобувачем наукова новизна отриманих результатів засвідчує ґрунтовний характер проведеного дослідження та прагнення автора чітко окреслити власний внесок у розробку проблеми образу природи в китайській філософській традиції.

Представлені положення свідчать про високий рівень теоретичної підготовки здобувача, широку обізнаність із сучасним станом синологічних і філософсько-екологічних студій, а також про здатність до самостійного концептуального узагальнення.

Заявлена наукова новизна полягає насамперед у цілісному й міждисциплінарному підході до аналізу образу природи, який поєднує філософський, культурологічний, лінгвістичний та когнітивний виміри. Особливої уваги заслуговує орієнтація автора на порівняльний аналіз українських і світових синологічних інтерпретацій, що дозволяє розширити горизонти осмислення китайської філософської спадщини та актуалізувати її значення в сучасному гуманітарному знанні.

До найбільш вагомих здобутків слід віднести:

- систематичний аналіз образу природи в давній китайській філософії в контексті сучасної екологічної проблематики;
- концептуалізацію зв'язку між традиційними філософськими уявленнями та сучасною екологічною парадигмою;
- обґрунтування значення образу природи як світоглядної та освітньої матриці;
- акцент на ролі мови, символу та міфу у формуванні екологічної свідомості.

Пункти, віднесені автором до блоку «Уперше», демонструють прагнення до систематизації великого корпусу джерел і наукових підходів, а також до формування узагальненої моделі інтерпретації образу природи в китайській філософії. У цьому контексті важливим здобутком є спроба концептуального поєднання традиційних філософських уявлень із сучасною екологічною проблематикою, що надає дослідженню актуального звучання та відкриває перспективи для подальших студій.

Блок «Дістали подальшого розвитку» коректно відображає внесок автора у поглиблення вже наявних наукових підходів. Цінним є розмежування та порівняння конфуціанських і даоських уявлень про природу, а також їхнє осмислення в контексті сучасних екологічних дискусій. Такий підхід сприяє кращому розумінню внутрішньої логіки китайської філософської традиції та її потенціалу для сучасної екофілософії.

Найбільш переконливою складовою наукової новизни є блок «Уточнено», в якому автору вдалося конкретизувати зміст ключових понять, пов'язаних з образом природи, та поглибити їх інтерпретацію з урахуванням культурно-історичного й когнітивного контекстів. Саме тут найбільш чітко простежується власний авторський внесок, що полягає у систематизації та концептуальному уточненні багатовимірного феномена образу природи.

Загалом наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у цілісному переосмисленні образу природи в китайській філософії крізь призму сучасних екологічних викликів, а також у введенні цього проблемного поля в ширший

український філософський та синологічний контекст. Отримані результати мають теоретичну цінність і можуть слугувати основою для подальших філософських та культурологічних досліджень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі

Належний ступінь обґрунтованості одержаних наукових положень, висновків, теоретичних і практичних результатів дисертаційної роботи забезпечено застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що відповідають меті та завданням обраної теми. Методологічна база дослідження демонструє системний підхід автора до аналізу складного філософського феномена образу природи в китайській традиції та його сучасних інтерпретацій. У дисертаційній роботі послідовно використано літературно-порівняльний аналіз, який дозволив зіставити підходи китайських, українських і світових дослідників та виявити особливості осмислення образу природи в різних наукових і культурних контекстах. Застосування філософського аналізу забезпечило глибоке концептуальне опрацювання ключових понять і принципів китайської філософії, зокрема ідей гармонії, природності та місця людини у світовому порядку. Культурологічний підхід органічно доповнює філософський аналіз, розширюючи дослідження до вивчення історичних, символічних і соціокультурних форм репрезентації образу природи. Залучення мовного та когнітивного аналізу свідчить про прагнення автора осмислити досліджуваний феномен як багатовимірне явище, що формується не лише на рівні абстрактних філософських ідей, але й у мовній та ментальній картинах світу. Використаний методологічний інструментарій є внутрішньо узгодженим і дозволяє комплексно обґрунтувати основні положення та висновки дисертації. Теоретичну основу роботи становлять фундаментальні дослідження китайської, української та світової філософської думки, а також праці з філософії екології та філософії освіти, що забезпечує належний рівень наукової аргументації та достовірності отриманих результатів.

Отримані наукові положення й висновки ґрунтуються на широкій джерельній базі, відповідають поставленим завданням і переконливо підтверджують досягнення заявленої мети дослідження. Загалом ступінь обґрунтованості наукових результатів дисертаційної роботи свідчить про належний рівень наукової зрілості автора. Дисертаційне дослідження характеризується логічною послідовністю, концептуальною цілісністю та достатнім рівнем теоретичної виваженості.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів

Теоретичне значення дисертаційного дослідження Чжана Хунвея полягає у поглибленні філософського осмислення образу природи в традиційній китайській філософії та в уточненні його інтерпретаційного потенціалу в контексті сучасних екологічних дискусій. Систематизовано й узагальнено наявні підходи до розуміння взаємовідносин людини й природи у даосизмі,

конфуціанстві та суміжних філософських традиціях, а також актуалізовано ці концепти в межах міжкультурного й порівняльного філософського аналізу. Отримані результати сприяють уточненню понятійного апарату досліджень у галузі філософії природи, екофілософії та філософської синології, а також розширюють теоретичні можливості інтерпретації класичних текстів у сучасному гуманітарному знанні.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у навчально-освітньому процесі закладів вищої освіти, зокрема під час викладання філософських, культурологічних, синологічних та екологічно орієнтованих дисциплін. Матеріали дисертації можуть бути використані для розробки навчальних програм, спецкурсів, навчально-методичних посібників, а також у процесі підготовки та підвищення кваліфікації викладачів і фахівців гуманітарного та технічного профілю. Практичну цінність результатів дослідження підтверджує їх упровадження у навчальний процес Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» та університету Цзямусі (Китайська Народна Республіка).

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих працях

Основні наукові положення, результати, висновки й рекомендації дисертаційної роботи отримані автором самостійно. Проведений аналіз наукових праць здобувача показав, що основні результати дисертаційної роботи повно відображені в публікаціях автора. Усього за темою дисертаційної роботи опубліковано 15 наукових праць: 5 наукових статей (у тому числі 5 – у фахових виданнях України) та 10 тез доповідей у матеріалах конференцій.

Всі наукові праці, що були опубліковані у фахових виданнях, присвячені розгляду різних аспектів дисертаційної роботи, при цьому серед них відсутні тотожні за науковим змістом статті. Основні положення і результати дисертаційної роботи знайшли відбиток в опублікованих роботах у повному обсязі. Таким чином, вимоги до повноти викладення наукових та прикладних результатів дисертації в опублікованих роботах виконано.

Зміст дисертації

У вступі обґрунтовано актуальність, мету і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну й практичну цінність одержаних результатів.

Перший розділ дисертації – «Еволюція образу природи в китайській філософській традиції як процес формування світоглядних та аксіологічних смислів» – має виразно теоретичний і методологічний характер та закладає концептуальні підвалини подальшого дослідження. У ньому здійснено послідовний історико-філософський і порівняльний аналіз становлення та трансформації образу природи в китайській філософській традиції. Автор розглядає базові уявлення про природу в межах основних філософських

напрямів Давнього Китаю, акцентуючи увагу на принципах гармонії, природного порядку, єдності людини й космосу. Аналіз засвідчує коректне розуміння онтологічних та аксіологічних засад традиційної китайської філософії. Чжан Хунвей продемонстрував обізнаність із ключовими напрямами сучасних китайознавчих студій, що дозволило окреслити специфіку формування сучасного екологічного дискурсу в КНР. Загалом перший розділ відзначається змістовною цілісністю та виконує важливу концептуальну функцію у структурі дисертаційного дослідження.

Другий розділ дисертації – «Екологічні дослідження в умовах еволюції інформаційного суспільства у суспільство знань та їх зв'язок з філософією природи та філософією екології» – спрямований на аналіз сучасних трансформацій екологічного дискурсу в контексті глобалізації, розвитку технологій і зміни світоглядних орієнтацій. Розділ логічно продовжує історико-філософський аналіз, здійснений у попередній частині роботи, та переводить дослідження у площину сучасних філософських і міждисциплінарних проблем. Автор аналізує аналогії і символізм в традиційній та сучасній китайській філософії, які розглядаються як важливі смислотворчі механізми осмислення взаємин людини й довкілля. Такий підхід дозволяє поєднати класичні філософські ідеї з актуальними екологічними викликами та обґрунтовано довести доцільність філософського аналізу образу природи як одного з чинників формування сучасної екологічної парадигми.

Третій розділ дисертації – «Особливості розвитку філософсько-екологічної освіти в освітньому процесі сучасного Китаю» – має прикладний та узагальнювальний характер і спрямований на аналіз освітнього виміру досліджуваної проблематики. У ньому здійснено перехід від теоретичних узагальнень до осмислення практичних форм трансляції філософських ідей у сфері освіти. Автор розмірковує над впливом процесів глобалізації на розвиток екологічної та філософської освіти, а також окреслює основні тенденції інтеграції екологічної проблематики у сучасні освітні моделі. Розділ логічно завершує дисертаційне дослідження, підкреслюючи його міждисциплінарний і практично орієнтований характер.

У висновках висвітлені отримані наукові результати, які відповідають меті та завданням дисертаційного дослідження.

Сформульовані у дисертаційній роботі завдання дослідження розв'язані повністю, одержані нові наукові та практичні результати. Усі наукові результати висвітлені в тексті дисертації.

Ідентичність анотації та основних положень дисертаційної роботи

Анотація розкриває зміст дисертації. Ключові положення, які наведені в анотації, ідентичні основним положенням дисертаційної роботи.

Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності

Дисертаційна робота Чжан Хунвей викладена на 216 сторінках, обсяг основного тексту – 150 сторінок. Робота складається із вступу, трьох розділів,

висновків, 2 додатків на 11 сторінках. Список використаних джерел налічує 341 найменувань.

Дисертаційна робота має чітку структуру, основні висновки та рекомендації корелюються з отриманими результатами дослідження і належно представлені у відповідних розділах. Робота перевірена за допомогою сервісу StrikePlagiarism. Результати перевірки підтверджують дотримання дисертантом принципів академічної доброчесності.

Зауваження щодо змісту і оформлення дисертації

Відзначаючи загалом високий теоретичний рівень дисертаційної роботи Чжан Хунвея, актуальність обраної тематики та значний обсяг опрацьованого джерельного матеріалу, слід зазначити окремі зауваження і побажання, що мають уточнювальний і рекомендаційний характер.

1. Одне з дисертаційних положень, відповідно до якого сучасна екологічна парадигма визначається як «розвиток гармонійного та природозберігаючого руху» (С. 14) має дискусійний характер. У сучасній філософії екології, особливо в умовах глобальної екологічної кризи, частіше йдеться не про гармонійний розвиток як досягнутий стан, а про пошук шляхів відновлення порушеної рівноваги, екологічну компенсацію, адаптацію та межі зростання. Водночас звернення здобувача наукового ступеню до концепту гармонії людини і природи є методологічно виправданим у межах аналізу китайської філософської традиції, де дана ідея виступає важливою світоглядною та культурною константою.

2. Висновки до другого розділу загалом відповідають його змісту та відображають міждисциплінарну спрямованість дослідження, однак окремі формулювання (зокрема, щодо «морального здоров'я громадян та суспільства», с. 111) потребували б чіткішого філософського обґрунтування або ж окреслення їх як перспектив подальших досліджень.

3. У третьому розділі автор послідовно репрезентує нормативний і світоглядний дискурс сучасного Китаю, в якому поєднуються традиційна китайська філософія, марксизм із китайською специфікою та концепція «екологічної цивілізації». Такий підхід є внутрішньо логічним і зрозумілим з огляду на дослідницьку перспективу автора. Водночас з позиції академічної філософії екології доцільним видавалося б посилення елементів критичної дистанції та ширшого залучення альтернативних екофілософських інтерпретацій, що могло б підвищити рівень теоретичної рефлексивності дослідження.

4. У роботі зафіксовано окремі технічні неузгодженості, зокрема щодо кількості публікацій здобувача, зазначених у різних розділах дисертації (с. 10; с. 185–191). Зазначені розбіжності мають редакційно-технічний характер і не впливають на загальну наукову оцінку роботи.

Зазначені зауваження не мають принципового характеру і не знижують загальної наукової цінності роботи.

Висновок

Дисертаційна робота Чжан Хунвей «Образ природи в китайській філософії у формуванні сучасної екологічної парадигми в дослідженнях українських та світових синологів» за своїм змістом відповідає спеціальності В10 – Філософія. Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, яка розв'язує важливу наукову задачу, що полягає у розкритті філософських засад формування образу природи в китайській традиції, уточненні його концептуального змісту та доведенні його значущості для розвитку сучасної екологічної думки.

Подана дисертаційна робота «Образ природи в китайській філософії у формуванні сучасної екологічної парадигми в дослідженнях українських та світових синологів» Чжана Хунвея відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44, а здобувач Чжан Хунвей заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю В 10 – Філософія.

Офіційний опонент -

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціально-гуманітарних наук
Харківського національного університету
міського господарства ім. О.М.Бекектова

Галина ФЕСЕНКО

Фесенко Г.Г. завіряю

Копичков О.О.